

Cech ševců Pivoň

1744

Inventář

EL NAD č.: 1493

AP č.: 355

Mgr. Radka Kinkorová

Horšovský Týn 2012

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	4
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6
Inventární seznam	7

I. Vývoj původce archivního fondu

S rozvojem řemeslné výroby ve městech jsou spjaty i počátky řemeslných bratrstev a vznik cechovního systému v českých zemích. Měšťtí řemeslníci se tehdy začali spolčovat v rámci jednoho nebo více výrobních oborů ve snaze obhájit vlastní ekonomické zájmy. Cechovní sdružení, nazývaná někdy rovněž pořádky, plnila také důležitou korporativní roli také v oblasti sociální. Uzavřené skupiny řemeslníků, usilujících o odbytový monopol na městském trhu, spojovaly i společné úkony náboženské a společenské. Postupně se rozvinula i pevná podoba hierarchizované cechovní organizace, v jejímž čele stál cechmistr spolu se staršími, kteří dbali na dodržování zásad stanovených ve statutech a kontrolovali prodej a jakost výrobků. Statuta neboli artikule určovaly pravidla fungování cechu, obsahovaly normy pro provozování řemesla a zachování kvality výrobků, pro přijímání členů, vzdělávání řemeslnického dorostu a rovněž zahrnovaly normativ dobrých mravů.

Ves (nebo městečko?)¹ Pivoň (německy Stockau) byla v držení pivoňského kláštera (konventu) obutých augustiniánů (augustiniánů eremitů) od jeho založení mezi léty 1260–1272 až do jeho zrušení Josefem II. dne 8. září 1787.² Konvent zásadně ovlivňoval rozvoj regionu po všech stránkách. Jeho dějiny, ani dějiny lokality nejsou dosud celkově zpracovány,³ a proto ani o cechovní organizaci v Pivoni není dosud širší povědomost. Nevíme nic o založení cechů v Pivoni ani o době jejich působení, pouze můžeme předpokládat, že jejich činnost byla ukončena v průběhu roku 1860, a to na základě císařského patentu z 27. prosince 1859, č. 227/1859 říšského zákoníku, který vstoupil v platnost dne 1. května 1860. Ten v úvodním článku III zrušil veškeré dosavadní předpisy o získávání živnostenského oprávnění, jakož i ostatní starší normy o provozování živností, které byly v rozporu s novým živnostenským řádem, který zavedl. Tento řád nahradil dosud existující cechy živnostenskými společenstvy (§§ 106–130).

Ševci vyráběli obuv zejména z kůže. Boty vyráběli ponejvíce na míru. Nejprve změřili zákazníkovi nohu, udělali si papírový stříh a zhotovili boty ze zvolené kůže, která nesměla ve vodě měnit tvar a měla být nepropustná. Ševci vyráběli boty, Pokud nebyl v okolí jiný specializovaný řemeslník, šili rovněž rukavice, vyráběli uzdy, řemeny apod.⁴

Období, ze kterého pocházejí artikule pivoňského cechu ševců, je charakterizováno rozkvětem klášterního panství, o který se výrazně zasloužil převor kláštera Cyriak Votava. Za jeho priorátu se klášter dostal na vrchol hospodářské prosperity a nesporně vzkvétala i obec. V okolí kláštera se stavěly nové a opravovaly staré hospodářské budovy, v klášteře byl zřízen vodovod.⁵ Lze předpokládat, že v souvislosti se všeobecným rozvojem pivoňského kláštera a jeho držav, požádal převor Votava Marii Terezií o stvrzení cechovních privilegií cechu ševců, cechu zedníků a tesařů, cechu krejčích a postřihačů sukna (listiny panovnice, vydané ve Vídni 27. března 1744, jsou uloženy ve Státním okresním archivu Domažlice v příslušných

---

¹ V cechovních statutech pivoňských zedníků a tesařů se uvádí Städtlein Stockau. Tehdejší úloha lokality coby hospodářského, kulturního a správního centra panství v bezprostřední blízkosti kláštera by neodporovala tomuto statutu. Obdobně viz archivní fond Augustiniáni Pivoň uložený ve Státním oblastním archivu v Plzni.

² VLČEK – SOMMER – FOLTÝN. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha : Libri, 1997, s. 372–373; SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen...*, VII. Band. Prag, 1839, s. 136

³ K dějinám kláštera např. MAUR, Eduard. Počátky pivoňského kláštera – mýty, realita, otázky. *Minulostí západočeského kraje XXXIV*, 1999, s. 9–12, Týž. Vilemitská epizoda v Čechách. In: *Od knížat ke králům : sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, Praha : Lidové noviny, 2007, s. 237–253, LÍBAL, Dobroslav. Raně gotický presbytář bývalého klášterního kostela v Pivoni. *Umění* 30, 1982, s. 448–453.

⁴ HRDLIČKA, Jakub – JÁSEK, Jaroslav – HRUBÝ, Vladimír. *Pět století řemeslné symboliky ve sbírce pečetidel a razítek Archivu hlavního města Prahy : komentovaný katalog*. Praha : Heraldická společnost v Praze, 1999, s. 156–159.

⁵ PETR, Stanislav – ZACHOVÁ, Irena. „Urbář“ kláštera augustiniánů-eremitů v Pivoni v knihovně Angelika v Římě, *Studie o rukopisech XXXIX*, Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v.v.i, Komise pro soupis a studium rukopisů, 2009, s. 189–229.

archivních fondech).⁶ Kromě těchto cechů jsou v Pivoni doloženy ještě cech mlynářů a pekařů⁷ a společný cech kovářů, kolářů a zámečníků.⁸

V 18. století zastupovali cech navenek cechovní starší, kteří bývali voleni na cechovních shromážděních, jež se konávala 3–4krát ročně. Tito volení představitelé cechu spravovali cechovní pokladnici, ve které bylo uloženo cechovní jmění a cechovní dokumenty. Dozorem nad cechy byli pověřeni cechovní inspektoři (komisaři), jejichž funkce dozoru nad činností cechů byla zřízena v roce 1731 Generálním cechovním patentem pro české země (§1). Všeobecná konzervativnost cechovní organizace zabraňovala rozvoji řemesel a výroby, proto se kontroly řemesel ujal stát. V Generálních cechovních artikulech pro cechovní pořádky dědičných zemí českých ze dne 5. ledna 1739 bylo ukotveno sjednocení cechovních předpisů, zejména v oblasti vzdělávání řemeslnického dorostu, mzdových poměrů a získávání mistrovského práva. Generální cechovní patenty vydané Karlem VI. v roce 1731 a 1739 zásadně oklestily práva cechů, které se v podstatě od 16. století přestaly vyvíjet. Na Generální cechovní patenty, jež upravovaly nařízení společná všem cechům bez rozdílu řemesla, odkazovala i statuta pivoňského cechu ševců.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

O převzetí jediné archiválie archivního fondu Cech ševců Pivoň se nedochovaly žádné informace. Podle otisku razítka je však zřejmé, že bývala součástí sbírek muzea ve Staňkově.

Ani o původním uložení nebyly dohledány žádné záznamy, zřejmě však tato statuta byla v době existence cechů uložena společně s dalšími cechovními dokumenty v cechovní truhle.

Pečeť vydavatele na žlutočerných šňůrách je utřena a u listiny volně přiložená.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Cech ševců Pivoň obsahuje jedinou evidenční jednotku – listinu z roku 1744 v podobě pergamenové knihy. Uvedený archivní fond nebyl ve Státním okresním archivu Domažlice dosud zpracováván. Současná inventarizace byla provedena v souvislosti s revizí cechovních listin a rovněž s cílem shrnutí informací o archivním fondu.

Cechovní písemnosti se dochovaly jen v omezené množství z obecných příčin: § 130 živnostenského řádu se ustanovil, že jmění zrušených cechů přechází na nová řemeslnická společenstva. Proto mohlo dojít k tomu, že byly ponechány především vizuálně poutavé dokumenty a části majetku, které se později dostaly do muzeí.⁹

Listiny byla zařazena podle zákona č. 499/2004 Sb. do I. kategorie. Jazykem archiválie je němčina. Listina, pečeť a dřevěné pouzdro na pečeť prošlo konzervátorským ošetřením v roce 2011 (konzervační protokol 7/2011, čj. SOAP/010-0316/2011). Následně byla listina nově adjustována. Listina je zvnějšku totožného provedení jako listina cechu pivoňských krejčích a postřiháčů sukna, vydaná téhož dne, 27. března 1744.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Celistvě dochovaná listina s cechovními statuty poskytuje informace o fungování cechu v 18. století. Specifikuje záležitosti výuky řemeslnického dorostu, právo cechu dávat za

⁶ Z téhož roku 1744 pochází socha sv. Cyriaka, kterou nechal zhotovit rovněž C. Votava. Viz HANYK, Ladislav – MATYSKA, Ctirad – SANTOLÍK, Ondřej – VELÍMSKÝ, Jakub. Saxa loqvntur : latinské nápisy u českých a moravských světeckých soch. 2006. Dostupné z <http://geo.mff.cuni.cz/latina/Svetci.htm#sCyriak-PL-Pivon>.

⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, Augustiniáni Pivoň, Kniha různé hospodářské korespondence 1627–1744, kniha č. 3, fol. 135.

⁸ Státní okresní archiv Domažlice. Archiv města Domažlice, attest pro Johanna Otta, kovářského učně z Pivoně ze 4. srpna 1837, mistrovské a výuční listy, sign. pol. 9, č.k. 165, neinv.

⁹ K tomu více SEDLÁK, Vladimír J. O ceších a jejich archivech. In *Archivní příručka : sborník přednášek o archivní praxi*. Uspořádali Miloslav Volf a Antonín Haas. Praha : Svoboda, 1948, s. 222.

vyučenou, zmiňuje podmínky vstoupení do cechu, ukládá povinnosti a zpravuje o právech učedníků, tovaryšů, mistrů i ovdovělých žen mistrů, jmenuje předpoklady k dosažení mistrovského práva, hovoří o vandru, určuje mistrovský kus a obsahuje další ustanovení o práci ševcovských řemeslníků. Konkrétními příklady směřuje i osobní život členů cechu v záležitostech vyznání a praktikování víry a v sociální oblasti, zejména tovaryši jsou zahrnuti množstvím příkazů a zákazů ryze osobního charakteru.

Zajímavé je užití označení Pivoně coby městečka v listině, neboť v dosavadní literatuře je lokalita zmiňována jako ves.

Přestože se z cechovní agendy v archivním fondu dochovala pouze jedna listina, badatelé mohou sledovat fungování cechu a dobové zvyklosti řemeslníků a jejich sdružení. Ke studiu cechovní historie v Pivoni je nutné využít i další archivní fondy, např. Velkostatek Poběžovice.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Cech ševců Pivoň uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně 17. ledna 2012

Radka Kinkorová

Seznam použitých pramenů a literatury

- JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963.
- HANYK, Ladislav – MATYSKA, Ctirad – SANTOLÍK, Ondřej – VELÍMSKÝ, Jakub. *Saxa loqvntur : latinské nápisy u českých a moravských světeckých soch*. 2006. Dostupné z <http://geo.mff.cuni.cz/latina/Svetci.htm#sCyriak-PL-Pivon>>.
- HRDLIČKA, Jakub – JÁSEK, Jaroslav – HRUBÝ, Vladimír. *Pět století řemeslné symboliky ve sbírce pečetidel a razítek Archivu hlavního města Prahy : Komentovaný katalog*. Praha : Heraldická společnost v Praze, 1999.
- HUSA, Václav – PETRÁŇ, Josef – ŠUBRTOVÁ, Alena. *Homo faber : pracovní motivy ve starých vyobrazeních*. Praha : Academia, 1967.
- LÍBAL, Dobroslav. Raně gotický presbytář bývalého klášterního kostela v Pivoni. *Umění* 30, 1982, s. 448–453
- MAUR, Eduard. Počátky pivoňského kláštera – mýty, realita, otázky. *Minulostí západočeského kraje* XXXIV, 1999, s. 9–12.
- MAUR, Eduard. Vilemitská epizoda v Čechách. In: *Od knížat ke králům : sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, Praha : Lidové noviny, 2007, s. 237–253.
- PETR, Stanislav – ZACHOVÁ, Irena. „Urbář“ kláštera augustiniánů-eremitů v Pivoni v knihovně Angelika v Římě, *Studie o rukopisech* XXXIX, Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v.v.i, Komise pro soupis a studium rukopisů, 2009, s. 189–229
- VOLF, Miroslav – HAAS, Antonín. *Archivní příručka : Sborník přednášek o archivní praxi*. Praha : Svoboda, 1948.
- WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526–1620)*. Praha, 1905.
- WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*. Praha, 1906.

I. Listiny

1	1744, březen 27., Vídeň	L 1
- Marie Terezie potvrzuje na žádost převora a celého konventu statuta cechu ševců v Pivoni. Artikule stanovují zásady fungování cechu.
- Pergamenová kniha o 18 listech, 34 x 25 cm, německy, pečeť vydavatele na žlutočerných šňůrách utržena (uložena u listiny)*

Název archivní pomůcky (archivního fondu):	Cech ševců Pivoň
Značka archivního fondu:	Cech ševců Pivoň
Časový rozsah:	1744
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 listina)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,02
Stav ke dni:	17. 1. 2012
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	7
Počet exemplářů:	4
Pomůcku schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 17. 1. 2012 čj. SOAP/010-0050/2012